

1953 m. sausio 17 d. Kelmės r. Pužukų k. (dabar – Kelmės r. sav.) buvo vykdoma karinė čekistų operacija. Jos metu MGB karinei grupei apsupus gyventoją K. Ruko sodyboje įrengtą Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities štabo bunkerį, nusišovė srities vadas **Antanas Bakšys-Germantas, Klajūnas**, štabo nariai **Elena Gendrolytė-Jurkūnienė-Balanda** ir **Aleksas Jurkūnas-Valeras**.

Žuvusiųjų palaikai buvo užkasti Kelmėje.

*Vakarų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas:
Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardos,
Vilnius: LGGRTC, 2010, l. 96.*

„Atėjo lemtingas 1953 m. sausio 17-osios rytas. Dar labai ankstyvais pusryčiais mus iš miego prikėlė gausinga enkavėdistų ir stribų gauja. Mūsų sodyba buvo apsupta geležiniu žiedu. Bandantys kalbėti lietuviškai enkavėdistai, vartydami kažkokius popierius, labai šaltai ir nuosekliai teiravosi apie tolimesnius ir artimesnius kaimynus, apie šį bei tą ir, žinoma, apie partizanus. Pastebėję kampe ant taburetės padėtą akordeoną, jie paprašė, kad tėvukas pagriežtų. Susiradęs smuiką, ir aš prisijungiau prie jo. Savo griežimu mes lyg norėjome atitolinti besikaupiančią blogio nuojautą, dėjome viltis, kad šis juodas debesis dar kartą aplenks mūsų šeimą ir globotinius, nes enkavėdistų apsilankymai mums nebuvo naujiena. Deja, deja... Smelkiantis ūkanoto viduržiemio dienai, mūsų „svečiai“ jau visai rimtai kibo į tėvukus, į mane, reikalaudami parodyti, kur slepiasi partizanai. Matydami, kad esame ramūs, enkavėdistai kiek atlėjo, o gal mums taip tik atrodė. Į kambarį įėjęs kareivis atsinešė storą, smailą metalinį virbą ir pradėjo atidžiai badyti užkaborius apie krosnį. Kitas kareivis „darbavosi“ lauke apie ūkinius pastatus, šuns būdą. Aš apsirengiau ir išėjau į kiemą. Prie manęs prisistatė dar nematytas kailiniuotas karininkas ir pareikalavo gražiuoju parodyti partizanų buveinę, paklausė, kur aš ruošiuosi eiti. Jam griežtai atsakiau, kad visa tai yra jų pačių fantazijos vaisius, kad daugiau neturiu jokio noro šia tema tuščiai diskutuoti, nes skubu į darbą ir ryžtingai pasukau vieškelio link...

Maždaug po valandos kontoros kieme sustojo dvejetu sušilusių arklių pakinkytos rogės, iš kurių išsivertė mūsų apylinkės milicijos įgaliotinis Krugliakovas ir stribas Stasys Nekrašas, buvęs gimnazijos bendraklasis. Pastarasis su didžiuliu triukšmu įsiveržė į kontorą kad ieškąs bandito Ruko, aptalžė mane, o po keleto minučių buvau nugabentas į namus. Per kiemą lydimas besispardančių „boksininkų“, pamačiau, kaip nuo malkinės buvo baigiamos nuplėšti apkalų lentos, o aplink klampojo ir stovėjo apie dvi dešimtys kariškių su nukreiptais į tą pusę ginklais. Antrojo trobos galo kampe ant grindų sėdėjo mano tėvukai, seserys. Pasigirdo duslus sprogimas ir pamačiau, kaip kratydamas kruviną ranką per kiemą nubėgo kariškis. Pasirodo, sprogdindamas partizanų slėptuvės angą jis nukentėjo dėl nemokšiško. Po keliolikos minučių du enkavėdistai iš malkinės į daržinę nusivedė užlaužtomis rankomis Tonį (partizanų ryšininkas Antanas Jankauskas). Tuoj pat aš buvau nuvarytas į įvykio vietą ir jėga įgrūstas į slėptuvės žiotis. Tenai pamačiau neaprašomą vaidą. Partizanus glaudusioje patalpoje degė akumulatoriaus maitinama 6 vatų elektros lemputė. Dvelkė parako kvapas, buvo kapų tyla. Aplink mėtėsi popiergalių draiskalai, sumaišyti su žeme, išbarstytas spaustuvės šriftas, sulankstyti ilgavamzdžiai šaunamieji ginklai, sudaužyta rašomoji mašinėlė, radijas, laikrodžiai, – žodžiu, sunaikinta visa tai, kas galėtų tenkinti materialines stribų užgaidas. Kairėje pusėje ant gulto, ant krauju permirkusios pagalvės, užlaužta galva aukštiełninkas gulėjo Senis (A. Bakšys). Panašus, bet dar slogesnis vaizdas – dešinėje pusėje, kur ant gulto amžinu miegu užmigusi pusiau šonu gulėjo Balanda. Apačioje ant grindinio kniūbsčias tysojo Valero lavonas su didžiule plėštine žaizda pakaušyje. Vien kraujas, žmogaus kraujo kvapas... Ranka už peties pajudinau Valerą, tarsi šaukdamas pagalbos, vis netikėdamas tuo, kas prieš keliasdešimt minučių čia įvyko. Lavonas dar buvo glėžnas ir šiltas ...“

*Stasys Rukas, „Kruvinų pėdsakų metai“,
Laisvės kovos apygardoje,
Vilnius, 1999, p. 269–272.*

Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities vadas Antanas Bakšys-Germantas, Klajūnas. *Vakarų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardos, Vilnius: LGGRTC, 2010, l. 96*

Pradinių klasių mokytoja, vėliau – Kęstučio apygardos partizanė ir Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities štabo narė Elena Gendrolytė-Balanda su mokiniais. *Už Laisvę ir Tėvynę, Vilnius: LGGRTC, 2007, p. 204*

Paminklinė plokštė 1953 m. sausio 17 d. šioje vietoje buvusią K. Ruko sodybą apsupus MGB karinei grupei, Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities štabo bunkerį nusišovusiems srities vadui A. Bakšiui-Germantui, Klajūnui, štabo viršininkui A. Jurkūnui-Valerui ir štabo pareigūnei E. Gendrolytei-Jurkūnienei-Balandai atminti. Kelmės r. Kelmės apylinkių sen. Pužukų k. Pastatytas 1992 m. buvusio politinio kalinio Stasio Ruko rūpesčiu. A. Malinauskaitės nuotr., 2005 m.